

L2=0,07mm

L1=0,09mm

OBSAH KONFERENCE

MEZINÁRODNÍ KONFERENCE VYŠŠÍ ODBORNÉ ŠKOLY RESTAURÁTORSKÉ V BRNĚ
A NÁRODNÍHO PAMÁTKOVÉHO ÚSTAVU

ETIKA A ESTETIKA RESTAUROVÁNÍ V EVROPSKÉM KONTEXTU

12. LISTOPADU 2020

ANILLO TRADE SE

KONFERENCE SE USKUTEČŇUJE ZA PODPORY MK ČR, VÍCE NA WWW.SSUDBRNO.CZ/CS/VOS-SKOLA/PROJEKTY/

ETIKA A ESTETIKA RESTAUROVÁNÍ V EVROPSKÉM KONTEXTU

L2=0,07mm

L1=0,09mm

0,1 mm

5 mm

Pořadatelé

Petr Polášek, Vyšší odborná škola restaurátorská, Brno

Kateřina Cichrová, Národní památkový ústav ÚPS České Budějovice

Odborní garanti

Radek Ryšánek, Vyšší odborná škola restaurátorská, Brno

Jan Hrdina, Vyšší odborná škola restaurátorská, Brno

Překlad

Kateřina Erbenová

Koordinátor

Martina Hanáková

Titulky k videím

Ondřej Klus

Grafika

Ivan Matoušek

ETIKA A ESTETIKA RESTAUROVÁNÍ V EVROPSKÉM KONTEXTU

L2=0,07mm

PROGRAM KONFERENCE

Z důvodu prodloužení nouzového stavu Vládou ČR nebylo možné realizovat mezinárodní konferenci v plánované podobě. Video a prezentace zahraničních přednášejících jsou doplněny o české titulky a jsou zveřejněny na webu školy www.ssudbrno.cz/cs/vos-skola/projekty/ ode dne 12. 11. 2020.

12. LISTOPADU 2020

PŘEDNÁŠKOVÝ SÁL A ATELIÉRY VOŠ RESTAURÁTORSKÉ, FRANCOUZSKÁ 101

8.30 – 9.00 PŘÍCHOD ÚČASTNÍKŮ
9.00 ZAHÁJENÍ KONFERENCE

9.10 1. BLOK PŘEDNÁŠEK, PŘEDNÁŠKOVÝ SÁL MODERUJE J. HRDINA

- **BERTRAND RONDOT, CHATEAU VERSAILLES**
THE RESTORATION OF THE DAUPHIN'S ARMCHAIR: HOW TO DISPLAY A RUINED PIECE IN A PALATIAL SETTING
RESTAUROVÁNÍ DAUPHINOVA KŘESLA: JAK ZOBRAZIT ZNIČENÝ KUS V PALÁCOVÉM PROSTŘEDÍ
- **FLORIAN BAYER, ESTERHÁZY PRIVATSTIFTUNG**
ON THE RESTORATION OF THREE HISTORIC CHAIRS FROM THE EARLY ESTERHÁZY PERIOD
BETWEEN PRAGMATISM AND CONSERVATION
K RESTAUROVÁNÍ TŘÍ HISTORICKÝCH KŘESEL Z RANÉHO OBDOBÍ ESTERHÁZYŮ. MEZI PRAGMATISMEM A OCHRANOU

10:40 PŘESTÁVKA S PREZENTACÍ
JIŘÍ BÉM, PREZENTACE VYSOKOTLAKÉHO INJEKČNÍHO PODLEPOVÁNÍ

11:00 2. BLOK PŘEDNÁŠEK MODERUJE J. HRDINA

- **JÜRGEN HÜBER, WALLACE COLLECTION**
TO INFINITY AND BEYOND. THE PAST, PRESENT AND FUTURE OF CONSERVATION AT THE WALLACE COLLECTION
VZHŮRU DO NEKONEČNA A JEŠTĚ DÁL. MINULOST, SOUČASNOST A BUDOUCNOST KONZERVOVÁNÍ
VE WALLACE COLLECTION
- **ZOE ALLEN, VICTORIA AND ALBERT MUSEUM**
THE TWO MAKE A PAIR/TY DVĚ PATŘÍ K SOBĚ

12:00 PŘESTÁVKA

12:30 WORKSHOP, RESTAURÁTORSKÉ ATELIÉRY MODERUJE R. RYŠÁNEK A J. HRDINA
• MOŽNOSTI PRŮZKUMU NÁBYTKOVÉHO KUSU, NOSTICKÝ KABINET Z JAROMĚŘIC NAD ROKYTNOU

13:00 OBĚD (NEZAJIŠTŮJEME)

15.00 EXKURZE, KOSTEL NANEBEVZETÍ PANNY MARIE, JEZUITSKÁ 5 MODERUJE R. RYŠÁNEK A J. HRDINA
• PRŮBĚH ČESKO-NĚMECKÉHO PROJEKTU - RESTAUROVÁNÍ CHÓROVÝCH LAVICE
• VÝSTUP ČESKO-NĚMECKÉHO PROJEKTU - RESTAUROVÁNÍ BAROKNÍ SAKRISTIE

16.00 ZÁVĚR KONFERENCE

ETIKA A ESTETIKA RESTAUROVÁNÍ V EVROPSKÉM KONTEXTU

L2=0,07mm

ÚVODNÍ SLOVO

Kateřina Cichrová, Petra Hoftichová, Národní památkový ústav

Motto: „Každý jednotlivý předmět či součást historického interiéru je nenahraditelné, mnohvrstevné poselství budoucím generacím“

Restaurování každého historického artefaktu je velmi složitým multidisciplinárním procesem, který vyžaduje co nejzodpovědnější přístup všech zúčastněných. Péče o předměty kulturního dědictví nezbytně potřebuje nejen odpovídající profesionální úroveň, ale rovněž vysokou míru etiky. Těchto zásadních požadavků lze docílit pouze mezioborovou spoluprací na základě kvalifikovaně provedených průzkumů upřednostňujících neinvazivní metody a jejich korektní interpretace.

Kvalitní řemeslně zpracované výrobky vždy byly, jsou a doufáme, že nadále budou nedílnou součástí životního stylu. Jsou jedním ze signifikantních znaků slohového vývoje a tedy i významným dokladem kulturní úrovně společnosti. Řemeslné a uměleckořemeslné artefakty jsou neodmyslitelnou součástí muzejních sbírek i památkových objektů, jedním z podstatných prvků kulturního dědictví. Péče o ně, zahrnující často konzervační i restaurátorské zásahy, vyžaduje specialisty příslušného oboru, detailně obeznámené s původním materiálem a technologiemi jeho zpracování. Znalosti technologických dovedností a hluboké porozumění užitému materiálu, které dodávají ve spojení s výtvarnou invencí řemeslným výrobkům jejich jedinečnou a nadčasovou hodnotu, poskytují široké uplatnění jejich další interpretace nejen pro odborníky, ale i směrem k veřejnosti.

V současnosti je u nemovitých památek zcela běžně požadovaným standardem zpracování stavebně historického průzkumu před zahájením projekčních a rekonstrukčních prací. Při práci s výtvarnými nebo uměleckořemeslnými díly je rovněž nezbytné pochopit, jak a z čeho daný artefakt vznikl, jakým prošel vývojem, jaký je jeho dnešní stav a v čem tkví jeho hodnota, kterou chceme zachovat či alespoň dokumentovat. Před stanovením záměru vlastních konzervátorských či restaurátorských prací a následné prezentace či interpretace by proto mělo být k dispozici co největší množství informací, získaných právě průzkumem. Dnešní míra poznání se neomezuje jen na vlastní materiál, ale také na použité techniky a technologie. Využití komplexu všech těchto dostupných informací otevírá objektivní cesty k obnově integrovaného celku.

Průzkum musí vždy začít základní prohlídkou včetně dokumentace stavu před jakýmkoliv zásahem, kdy vyhodnocujeme dnešní stav a v maximální možné míře za použití jak vlastního oka, tak i speciálních technik mapujeme jednotlivé prvky, stopy minulých zásahů i běžného užívání. Vedle toho sledujeme zejména způsoby a technologie zhotovení a snažíme se vystopovat výsledný (byť někdy jen předpokládaný) vzhled. Velmi důležitým vodítkem jsou i veškeré poznatky z minulosti, byť můžeme mít pochybnosti o jejich exaktnosti: starší dokumentace, psaná, kresebná, fotografická či filmová, je důležitým zdrojem informací, a i když některé zprávy musíme kriticky zhodnotit, je pro nás základem pro srovnávací analýzy. Pramenem poznání jsou pro nás proto nejen zprávy o samotném předmětu, ale i obecné příručky a dobové návody.

Moderní přírodovědné metody nám umožňují provést řadu průzkumů bez odběru vzorků, tzv. nedestruktivními metodami. V opačném případě je vždy na zvážení potřeba odběru vzorku, jeho velikost, místo odběru a vlastně i posouzení informační hodnoty vzhledem ke ztrátě integrity originálu. Průzkum by nikdy neměl být

ETIKA A ESTETIKA RESTAUROVÁNÍ V EVROPSKÉM KONTEXTU

L2=0,07mm

ÚVODNÍ SLOVO

prováděn nahodile a bez účasti odborného restaurátora, který je garantem a budoucím prováděcím restaurátorem pro příslušný artefakt či předmět.

Základní otázky a cíle průzkumu musí být co nejkonkrétněji zformulovány za účasti všech zainteresovaných profesionálních subjektů – tedy investora (budoucího uživatele), příslušného kurátora (který zodpovídá za prezentaci, interpretaci i preventivní péči o artefakt) a odborného restaurátora (v roli realizátora preventivního či kurativního zásahu na artefaktu). Dnešní restaurování je už interdisciplinárním oborem, kdy na průzkumu i průběhu prací spolupracují specialisti různého zaměření, ale vždy je zásadní odborný restaurátor či konzervátor, který dokáže vyhodnotit výsledky průzkumu a po konzultacích se všemi specialisty zvolí vhodný postup. Podmínkou však je, že sám ovládá nejen současné, ale i historické techniky a technologie a dokáže je aplikovat. Průzkum je tak kombinace esteticko-výtvarných a technicko-technologických poznatků, kdy exaktní data tvoří informační základ, k němuž hledáme adekvátní podobnosti, vyhodnocujeme shody materiálů, ale rovněž způsob opracování nebo konstrukčního řešení. Navíc musíme vždy předpokládat, že průzkum je proveden pouze ve zvoleném místě, a že v průběhu prací můžeme dojít na jiných partiích ke zcela novým a odlišným poznatkům a nálezům. Přesto je nutné určit předem rozsah průzkumu a v daném momentě určit další postup, kdy průzkum už přechází do fáze restaurátorsko-konzervátorského zásahu s ověřováním dosud získaných poznatků.

Možnosti získání řady informací bez invazivního odběru vzorků se v poslední době výrazně rozšiřují, přestože jsou cenově poměrně náročné. Je také zřejmé, že pro vyhodnocení určitých typů analýz je třeba mít dostatečnou srovnávací databázi, kterou disponují pouze specializovaná pracoviště. Některá z nich jsou natolik výlučná, že fungují pouze v několika zahraničních lokalitách, stejně tak jako odborníci na určité výjimečné technologie. Mezinárodní spolupráce odborných organizací, škol či specializovaných pracovišť je pro dosažení kvalitních výsledků nezbytná, neboť v péči našich kurátorů i restaurátorů se nacházejí artefakty velmi rozmanité provenience.

Základní průzkum by však měli být schopni zajistit všichni, kteří mají za artefakty výše zmiňované zodpovědnost. Konzultace s dalšími specialisty je odbornou nadstavbou, která zároveň zvyšuje hodnotu díla, jehož informační výpověď může být rozhodující pro další uchování i prezentaci.

Průzkum není nikdy samoučelným úkonem: podmínkou je odpovídající prezentace získaných informací včetně adekvátního vyhodnocení. Je poněkud kontraproduktivní, že některé programy příspěvků na restaurování se nevztahují na průzkumy a řada investorů považuje náklady na průzkumy za zbytečné nebo nadhodnocené. Společenské povědomí by mělo naopak ocenit, že dostatečně kvalitně provedený a vyhodnocený průzkum snižuje náklady na restaurování, a to i v budoucnosti, výpovědní hodnota poznatků podmiňuje i následný režim památky či artefaktu a je základem pro stanovení dalšího programu preventivní péče. Prostředky, vynaložené na průzkum a následnou zprávu jsou velkým vkladem pro udržení našeho kulturního odkazu, jsou zdrojem poznání společenských i přírodovědných oborů, ale také základnou pro podporu kvality nových výtvarných či uměleckořemeslných artefaktů, které se mohou o tyto poznatky opírat včetně odborné přípravy nových tvůrců a specialistů.

ETIKA A ESTETIKA RESTAUROVÁNÍ V EVROPSKÉM KONTEXTU

L2=0,07mm

ANOTACE

Zoe Allen, Victoria and Albert Museum

Ty dvě patří k sobě

Tato přednáška pojednává o tom, jak dvojice pozlacených a čalouněných stoliček ze stejného souboru nábytku podstoupila dva různé restaurátorské zásahy. Stoličky pocházejí z roku 1701 ze souboru nábytku tvořeného postelí, dvěma křesly a čtyřmi dalšími stoličkami, vyrobeného pro ceremoniální ložnici hradu Warwick (Coventry UK). Průzkum určil tři fáze zlacení a odhalil, že se u jedné ze stoliček pod potahem z raného 19. století dochovalo původní vysoce neobvyklé čalounění. Předpokládá se, že tato stolička představuje jedinečný příklad této čalounické techniky. Bylo proto rozhodnuto, že tato stolička bude vystavena v původním stavu, čalounění z 19. století se odstraní a odhalí se původní polimentové zlacení. U druhé stoličky byly potah z 19. století a olejové zlacení zachováno. Po restaurátorském zákroku byly obě stoličky nainstalovány jedna nad druhou, aby návštěvníci mohli vnímat jemné avšak názorné rozdíly ve tvaru stoliček a vzhledu pozlaceného dřeva.

Jürgen Hüber, Wallace Collection

Vzhůru do nekonečna a ještě dál. Minulost, současnost a budoucnost konzervování ve Wallace Collection

V první části této přednášky se zaměříme na postupy a řešení problémů při restaurování nábytku v minulosti a kromě tradičních materiálů a restaurátorských technik se budeme zabývat i méně obvyklými, nekonvenčními a inovativními restaurátorskými postupy.

Druhá část představí řadu neinvazivních výzkumných metod restaurátorského průzkumu, které byly využity při našem aktuálním výzkumném projektu Riesener Research Project. Tento projekt nám umožnil hlouběji pochopit a zdokumentovat původní nábytkářské techniky a materiály používané v 18. století ebenistou Jeanem Paulem Riesenerem, díky čemuž jsme dokázali lépe porozumět tehdejší i pozdější alternacím a rovněž poměrně přesně zrekonstruovat původní vzhled úžasných děl Jean Paula Riesenera. Sbírka Wallace Collection spolu s partnery Waddesdon Manor a Royal Collection se snaží co nejpoutavějším a interaktivním způsobem rozšiřovat povědomí o těchto poznacích u široké veřejnosti.

V závěru přednášky budeme uvažovat nad skutečností, že podmínky dlouhodobých i krátkodobých expozic nemají vliv pouze na vystavované umělecké předměty, ale že tyto ideální podmínky pro vystavování uměleckých děl ovlivňují i okolní životní prostředí. Měli bychom usilovat o vytváření finančně a environmentálně udržitelných muzeí. Je třeba, aby státní muzea šla příkladem v přístupu k celospolečenským problémům, mezi něž patří hrozící katastrofa zapříčiněná klimatickými změnami, která se týká nás všech.

ETIKA A ESTETIKA RESTAUROVÁNÍ V EVROPSKÉM KONTEXTU

L2=0,07mm

ANOTACE

Florian Bayer, Esterházy Privatstiftung

K restaurování tří historických křesel z raného období Esterházyů. Mezi pragmatismem a ochranou

Od roku 2005 probíhá systematický průzkum depozitářů historických sbírek hradu Forchtenstein a předměty z těchto sbírek jsou postupně v souladu s moderními kritérii výzkumu a prezentace představovány veřejnosti. Zatímco mnohým jednoznačně cenným a významným uměleckým dílům je již dlouho věnována náležitá pozornost a péče, řada zdánlivě nepodstatných a rovněž těžce poškozených kusů nábytku z první poloviny 17. století byla až donedávna opomíjena. Mezi ně patří i několik historických židlí.

V ukázkovém restaurátorském projektu tým tvořený restaurátory dřeva, textilu a kovu provedl konzervaci tří z těchto židlí. Byla navržena opatření, která umožnila obnovit funkční stabilitu židlí, zachovat jejich historickou podstatu a upravit jejich celkový estetický vzhled. Vědecká analýza poskytla cenné informace o stavu povrchu židlí. Nyní, když byla zmíněná opatření uskutečněna, je třeba vyřešit aktuální otázky týkající se uměleckého významu těchto židlí, tedy určit jejich původ, dataci a sloh.

Bertrand Rondot, Chateau Versailles

Restaurování Dauphinova křesla: jak zobrazit zničený kus v palácovém prostředí

Paláci Versailles se podařilo roku 2010 získat křeslo na čtení vyrobené pro komnatu korunního prince Ludvíka Bourbonnského z Viennois ve Fontainebleau. Toto křeslo je shodné s křeslem vyrobeným pro prince ve stejném roce ve Versailles. Naneštěstí sedadlo utrpělo vážná poškození a navíc došlo ke ztrátě původního čalounění. Aby bylo možné jej v princově komnatě vystavit společně s psacím stolem ze stejného souboru, který jsme získali zpět z depozitáře Mobilier National, bylo třeba zahájit náročný konzervační a restaurátorský projekt. Jeho cílem je uchovat co nejvíce z původního zlacení a současně doplnit chybějící strukturální prvky a upravit nové čalounění tak, aby bylo v souladu s archivní dokumentací.